

**МЕТОДИКА
НАВЧАННЯ МОВИ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА
НАУКА**

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

- визначає теоретичні аспекти навчання мови учнів 1-4 класів
- рекомендує ефективні методи і прийоми вдосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів, формування в них засобами мови і літератури наукового уявлення про мову як знакову систему.

ЛІТЕРАТУРА

- ◎ **Методика** навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. - К. : Літера ЛТД, 2011. -364 с.
- ◎ Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. **Методика** викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль: Астон, 2008. - 287с.
- ◎

*ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА.
ВИЛУЧИ ЗАЙВЕ*

**ДЖЕОДИНРЕТРИЛА
ЗБАГАДВАЧЕНСТОНЯ
МЕЧОТИРИТОСІМДИС
ОРОККИ**

ДЖЕРЕЛА ЗБАГАЧЕННЯ МЕТОДИКИ

- практична робота та узагальнення передового педагогічного досвіду;
- новітні дослідження в галузі теорії мови;
- розвиток суміжних наук: дидактики та психології;
- методичний експеримент;
- створення нових програм, підручників, систем навчання;
- творче використання інноваційних технологій, методів, прийомів;
- конструювання нових типів уроків.

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА. РОЗ'
ЄДНАЙ СЛОВА

◎ **СКЛАДОВІ МЕТО
ДИ КИ ВІ КЛАДАН
НЯ МОВИ**

СКЛАДОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МОВИ

◎ Теоретична:

1. Наукові основи методики викладання мови.
2. Історія виникнення та розвиток методів навчання мови.
3. Структура і форми організації навчально-виховного процесу.
4. Наукові вимоги до підручників, посібників, дидактичних матеріалів.

◎ Практична:

1. Методи та прийоми навчання мови.
2. Упровадження конкретних методів та прийомів у процес вивчення мови

*ЯКІ ЗАВДАННЯ СТОЯТЬ
ПЕРЕД ВАМИ,
МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД
ЧАС ВИВЧЕННЯ
ПРЕДМЕТА?*

- ⦿ 1) розглянути побудову та усвідомити вимоги шкільної програми;
- ⦿ 2) зрозуміти структуру шкільних підручників, проаналізувати їх зміст, порівняти, визначити їхні слабкі та сильні сторони;
- ⦿ 3) засвоїти теоретичні основи методики;
- ⦿ 4) навчитися визначати конкретні методи, прийоми і навчальний матеріал з кожного розділу шкільного курсу мови;
- ⦿ 5) вправлятися в конструюванні різних видів уроку;
- ⦿ 6) ознайомитися з практикою роботи вчителів початкових класів, звернувши увагу на позитивний досвід учителів країни, області, міста.

*З ЯКИМИ НАУКАМИ ТІСНО
ПОВ'ЯЗАНА МЕТОДИКА
ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ?*

ЗВ'ЯЗОК МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА.
БАНАНИ*

ШБІАСНТЬАЛІТЕИР

*ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА.
БАНАНИ*

***ГОПЛОВРНІІСЛОН
ВАЦВИРЕПЧЕНИНІ***

*НА ЯКІ ПРИНЦИПИ
СПИРАЄТЬСЯ МЕТОДИКА
ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ?*

ПРИНЦИПИ

- ◎ Науковості;
- ◎ доступності;
- ◎ розвивального характеру навчання;
- ◎ наочності;
- ◎ наступності і перспективності;
- ◎ систематичності і послідовності.

ПРИНЦИП
СИСТЕМАТИЧНОСТІ ТА
ПОСЛІДОВНОСТІ

ІМЕННИК

1 КЛАС

Зміст навчального матеріалу

Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці

Ознайомлення зі словами – назвами предметів

упізнає і розрізняє слова – назви предметів ;
ставить до слів питання *хто? що?*
співвідносить слово і зображення відповідного предмета

Зміст навчального матеріалу

Слова, які відповідають на питання *хто?* *що?* (**іменники**). Постановка до слова одного з цих питань (використовуються слова з предметним і абстрактним значенням: *книжка, зима, радість*). Складання груп слів із пропонованим лексичним значенням (слова, що позначають осіб, які працюють у школі; предмети, розміщені у класі; почуття учня, який добре виконав роботу і т. ін.). Знаходження серед слів тих, що подібні чи протилежні за лексичним значенням. Змінювання слів, які відповідають на питання *хто?* *що?*, за числами (один – багато). Утворення множини іменників (у простих випадках, без уживання терміна). Правильне вживання іменника у множині чи однині у складеному реченні.

Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці

розрізняє іменники, які відповідають на питання *хто?* і *що?*; *Знає* термін **іменник** і пояснює його значення на конкретному прикладі;
змінює (за зразком) іменники за числами (один – багато);

Зміст навчального матеріалу

Загальне поняття (питання, значення, роль та зв'язок з іншими словами в реченні за допомогою закінчень та прийменників).

Іменники, що означають назви істот (*хто?*), та іменники, які означають назви неістот (*що?*).

Власні і загальні іменники. Велика буква у власних іменниках.

Формування поняття предметності на прикладах іменників, які означають опредмечені якості, дії.

Вживання іменників у прямому і переносному значеннях.

Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній.

Віднесення слова до одного з родів.

Змінювання іменників за числами (однина і множина).

Практичне ознайомлення з відмінками іменника (назви відмінків, відмінкові питання).

Спостереження за змінюванням (у таблиці) іменників за відмінками. Форма слова.

Спостереження за влучним вживанням іменників-синонімів, іменників-антонімів у тексті, розмірковування про їх роль. Вибір з ланку слів тих, що найбільше відповідають

Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці

має уявлення про іменник як частину мови; впізнає в тексті і самостійно добирає іменники; ставить питання до іменників, що належать до різних родів; будує сполучення іменників з іншими словами, використовуючи для зв'язку закінчення і прийменники;

розрізняє іменники-назви істот і неістот, правильно ставить до них питання;

розрізняє власні і загальні іменники, добирає відповідні приклади; вживає в письмових текстах власні іменники з великою буквою;

відносить до іменників за поставленим питанням що? опредмечені якості, дії (зелень, добро, плавання, напис).

розрізняє і пояснює в процесі навчальної роботи іменники в прямому і переносному значеннях;

визначає рід іменників, ставить питання і відносить іменник до одного з родів;

змінює іменники за числами; визначає число іменників;

знає назви відмінків і відмінкові питання; має уявлення про відмінювання іменників; пояснює на конкретних прикладах значення терміну форма слова;

добрає найуживаніші (1-3) синоніми та антоніми до

Зміст навчального матеріалу

Розширення уявлень про лексичне значення іменника (слова з абстрактним значенням: *радість, сум, сміливість* тощо).

Іменники-синоніми, іменники-антоніми, багатозначність окремих іменників. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях. Спостереження за точним і влучним вживанням з ряду синонімів тих слів, які найбільше відповідають змістові.

Рід іменників. Віднесення іменника до одного з родів.

Змінювання іменників за числами і відмінками.

Формування умінь ставити іменники в початкову форму.

Зміна приголосних [г], [к], [х] на [з´], [ц´], [с´] перед закінченням *-і* в іменниках різного роду.

Спостереження за явищами чергування кореневих [і] з [е], [о] в окремих іменниках жіночого та чоловічого родів з основою на приголосний.

Закінчення іменників жіночого роду на *-а* в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж, ч, ш].

Закінчення іменників в орудному відмінку однини: закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єю* в іменниках на *-ія*; закінчення *-ем* в іменниках

Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці

відносить до іменників слова з абстрактним значенням, які відповідають на питання *що?*;

добирає до поданого іменника 2-3 синоніми, антонім; *розкриває значення* (2-3) багатозначного іменника, *вводить* його в словосполучення, речення (у процесі виконання навчальних вправ);

визначає рід і число іменників; *змінює* іменники за числами і відмінками; *визначає* початкову форму іменника (називний відмінок однини), відмінок іменника в реченні у формі колективної навчальної роботи під керівництвом учителя; *змінює* в процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед *-і* на м'які [з´], [ц´], [с´]; голосний [і] на [о], [е]; *відображає* ці звукові явища на письмі (*нога – нозі, яблуко – яблуці, рух – у русі; ніч – п'єчі, ніч – н'очі, ноч'ей, стіл – стола*);

вживає у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на *-а* закінчення *-и, -і* (*стіни, пісні, межі, кручі, груші*); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж, ч, ш] закінчення *-єю* (*землею, межею, кручею, тишею*); *-ем* (*конем, ножем, мечем, споришем*);

закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду на *-ія* (*лінія – лінією*); закінчення *-ем* в іменниках чоловічого роду на [й] (*гай – гаєм*);

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ

- **увага** до мовного матеріалу, розвитку органів мовлення;
- **розуміння** мовних значень (лексичних, граматичних, синтаксичних);
- **оцінка виразності** (використання епітетів, метафор, порівняння);
- **розвитку чуття мови** (усвідомлення правильності свого і чужого мовлення; розуміння лексичного значення слів і їх доречного використання; вміння виділяти логічний наголос у реченнях і відчувати потрібний темп мовлення; володіти культурою мовлення);
- **координації** усного і писемного мовлення, за якими освоєння усного мовлення передує писемному;
- **пришвидшення** темпу навчання (засвоєння інших предметів перебуває в залежності від засвоєння мовних знань.).
-

*ПРИГАДАЙТЕ, ЩО ТАКЕ
МЕТОД НАВЧАННЯ?*

МЕТОД НАВЧАННЯ

- спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя й учнів, спрямований на розв'язання навчально-виховних завдань;
- сукупність прийомів, спрямованих на досягнення певної мети засвоєння мовного матеріалу

ЗА ХАРАКТЕРОМ КЕРІВНИЦТВА РОЗУМОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ

Догматичні

Репродуктивні

**Пояснювально-
ілюстративні**

Продуктивні

(частково)

Проблемні

Дослідницькі

ЗА ДЖЕРЕЛОМ ЗНАНЬ

Наочні

Словесні

Практичні

ЗА НАПРЯМОМ ДІЯЛЬНОСТІ

методи, які відповідають
етапам навчального
процесу:

методи, що застосовуються
на етапі мотивації та
стимулювання:

методи, які сприяють
засвоєнню нового
матеріалу:

методи для закріплення
вивченого;

методи контролю та
оцінювання.

*ЯКІ МЕТОДИ
ІНТЕРАКТИВНОГО
НАВЧАННЯ МОЖЕТЕ
НАЗВАТИ?*

- Кооперативного навчання:
 - Робота в парах
 - Робота в малих групах
 - Ротаційні трійки
 - Два-чотири-разом - ефективна для розвитку
 - Карусель
 - Акваріум

РОБОТА В ПАРАХ

- Сприяє позитивному ставленню до навчання, дає час поміркувати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом;
- Розвиває навички спілкування, вміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію.
- Н-д.: 1 кл.

Доповніть речення словом.

Пролетіли над ...

- **Колективно-групового навчання**
 - *Мікрофон*
 - *Мозковий штурм*
 - *Навчаючи - вчуся*
 - *Ажурна пилка*
 - *Незакінчені речення*
 - *Дерево рішень*
 - *Гронування*
 - *Асоціативний кущ*

- Ситуативного моделювання
 - *Імітаційні ігри*
 - *Рольова гра*
 - *Драматизація*

- **Опрацювання дискусійних питань**
 - *Метод ПРЕС*
 - *Обери позицію*
 - *Зміни позиція*
 - *Безперервна шкала думок*
 - *Дискусія*
 - *Дебати*

ДИДАКТИЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- **слово вчителя,**
- **навчально-методичний комплекс** (підручники, навчальні посібники, методичні посібники для вчителя та додаткові дидактичні засоби: роздавальні (розрізна азбука; складові таблиці для читання складів і творення слів; елементи узагальнених звукових графічних схем; картки з предметними та сюжетними малюнками тощо) і демонстраційні (розрізна азбука для синтезу літер у склади, складів у слова; таблиці рукописних та друкованих літер, які застосовують на уроках письма; складові таблиці (лінійні, променеподібні тощо); предметні ілюстрації з узагальненими графічними звуковими схемами слів; сюжетні картини для складання речень та зв'язних висловлювань тощо);
- **різноманітні технічні засоби** (навчальні грамзаписи, магнітні записи та радіопередачі, навч.кінофільми, телепередачі)
- **програмно-педагогічні засоби(ППЗ)** - нові інформаційні технології (комп'ютерні фільми, електр.підручники, SMART-дошка)

ВИДИ ПРОГРАМНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

- – інформаційно-пояснювальні, за допомогою яких подається навчальна інформація. Це комп'ютерні фільми, відеофільми тощо;
- – діагностичні (контрольні) ППЗ, які допомагають діагностувати стан та якість засвоєння знань;
- – навчально-тренувальні, ігрові, моделювальні ППЗ, призначені для повторення, закріплення, усвідомлення знань, формування вмінь, навичок їх застосування у практичній діяльності;
- – комбіновані, які містять у своїх змістових і операційно-діяльнісних компонентах усі перелічені вище ознаки. До комбінованих ППЗ зараховують і електронний підручник.

*ЯКЕ Ж НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ
ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ? У ЯКИХ
ДОКУМЕНТАХ УСЕ ЦЕ
ВТІЛЮЄТЬСЯ І В МЕЖАХ ЯКОЇ
НАУКИ ВОНИ
ОПРАЦЬОВУЮТЬСЯ?*

- Державний стандарт початкової загальної освіти.
- Навчальна програма з української мови.
- Накази, листи, методичні рекомендації МОН України.
- Підручники з української мови, посібники і зошити з друкованою основою для дітей.
- Дидактичні матеріали, таблиці, опорні схеми.
- Посібники для вчителів.

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Метою освітньої галузі "Мови і літератури" є розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва.

Предмети: «Українська мова», «Літературне читання», «Мова національної меншини», «Іноземна мова».

Мета предмета: формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Мова - найважливіший засіб навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших предметів початкової загальної освіти.

Завдання:

формування в учнів мотивації вивчення мови;

забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма);

формування комунікативних умінь;

опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної систем кожної з мов навчання;

соціально-культурний розвиток особистості;

формування вміння вчитися.

Змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- ◎ **Мета** курсу полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра;
- ◎ *соціокультурної компетентності,*
- ◎ *компетентності уміння вчитися.*

ЗАВДАННЯ

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- формування комунікативних умінь;
- гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання-розуміння, говоріння, читання і письма);
- опанування найважливіших функціональних складників мовної системи;
- соціокультурний розвиток особистості;
- формування в учнів уміння вчитися.

ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

- ◎ Мовленнєва;
- ◎ Мовна;
- ◎ Соціокультурна;
- ◎ діяльнісна.

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

- ◎ **Мовленнєва змістова лінія, яка є основною, передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу.**
- ◎ **З цією метою розвиваються, удосконалюються усні види мовленнєвої діяльності, якими учні певною мірою оволоділи у дошкільному віці (слухання-розуміння; говоріння), а також формуються, вдосконалюються види мовленнєвої діяльності, пов'язані з писемним мовленням (читання вголос і мовчки, робота з дитячою книжкою, письмові види робіт).**

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

- ◎ **Мовна змістова лінія**, маючи спрямованість на засвоєння школярами знань про мову, мовні вміння, розробляється з урахуванням того, що в початковому курсі формування в учнів знань про мову, умінь виконувати певні види мовного аналізу є пропедевтичним. Цю роботу слід підпорядковувати розвитку в учнів орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних умінь.
- ◎ У процесі навчання в учнів формуються елементарні вміння орфографічно правильно писати слова, вживати пунктуаційні знаки; формуються графічних навичок, техніки письма, культури оформлення письмових робіт.

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

- Передбачає формування в учнів уявлення про мову як форму вияву культури українського народу, засіб створення творів мистецтва (художньої літератури);
- розширення уявлень школярів про свою державу - Україну, культуру українського народу, про її особливості в різних регіонах;
- засвоєння малих українських фольклорних форм, національних формул мовленнєвого етикету, етикетних правил спілкування;
- використання набутих знань і вмінь під час виконання соціальних ролей, спілкування з представниками різних вікових груп і статусів, вирішення навчальних і життєвих проблем.
- Ця робота має органічно поєднуватися з іншими аспектами навчання і реалізовуватися за допомогою дібраних навчальних текстів, тем для побудови діалогів і монологічних зв'язних висловлювань різних видів, використання тематичних груп слів, стійких висловів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, його національного характеру.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

- ⦿ **Діяльнісна змістова лінія** спрямована на формування в молодших школярів уміння вчитися і передбачає формування умінь і навичок:
- ⦿ **навчально-організаційних:** розуміти мету, організовувати робоче місце, раціонально розподіляти час, планувати послідовність виконання завдань;
- ⦿ **навчально-інформаційних:** самостійно працювати з підручником та іншими джерелами інформації, доказово відповідати, вести діалог;
- ⦿ **навчально-інтелектуальних і творчих:** аналізував, порівнювати, узагальнювати, встановлювати зв'язки, вилучати зайве, висловлювати критичні судження, доводити власну думку;
- ⦿ **контрольно-оцінних:** використовувати різні способи перевірки та контролю своєї діяльності, знаходити і виправляти помилки, оцінювати власні досягнення.

РОЗДІЛИ ПРОГРАМИ

- *«Навчання грамоти»;*
- *«Мовленнєва змістова лінія»;*
- *«Мовна змістова лінія»;*
- *«Соціокультурна змістова лінія»;*
- *«Діяльнісна змістова лінія».*

ВИМОГИ ДО ОБСЯГУ ЗНАНЬ УЧИТЕЛЯ ДЛЯ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- ⦿ Бути глибоко обізнаним з навчальною програмою для загальноосвітніх начальних закладів;
- ⦿ Дотримуватись вимог програми МОН України до рівня загальноосвітньої підготовки учнів;
- ⦿ Знати зміст навчання, який будуть опрацьовувати діти під керівництвом учителя;
- ⦿ Володіти вміннями раціонально поєднувати методи та прийоми роботи, використовувати різноманітні форми діяльності для розвитку розумових здібностей молодших школярів та виявлення їх потенційних можливостей;
- ⦿ Організовувати спостереження за мовними особливостями та дослідження мовних законів;
- ⦿ Використовувати у процесі навчання грамоти методи інтерактивного навчання.